

Viadis en tut il mund

«Marellas» dal Radio Rumantsch sin disc cumpact, part 2

Europa

10 km dador Ramosch cumenza l'Europa
Per la terza giada ha lieu ils 14 d'october il di da radio da las culturas europeicas. Numerusas staziuns da radio en l'entira Europa en puspè da la partida. Il motto da quest onn: My Europe. «Mia Europa è dador la Svizra», di Flurin Caviezel. «Mia Europa è ina pluna cudeschs», manegia Maria Cadruvi. Da cuminanza fan els ponderaziuns sur da l'Europa e constateschan che l'Europa è cunzunt unida culinaricamain, en chaussas da chant e musica e cur ch'i va per l'amur. En «la gronda chasa Europa», in purtret che vegn gugent strapatschà da politichers, là è l'Europa ina confusiuin. (Emissiun dals 14 d'october 2007; redacziun: Maria Cadruvi).

Salentu: sale mare ventu. Lieu d'arriv e da partenza

La saira è il tshiel sur Otranto plain randulinas che fan lur girs sur la basilica e las chasas alvas cun lur tetgs plats. Dis da bell'aura ves'ins las muntognas da l'Albania. La Marella è en viadi giusum l'Italia, en Puglia. Il Salento furma il tatg dal stival talian, ina peninsla circumdada da duas mars, in lieu da transit, d'arriv e da partenza, ina periferia magnifica en il center da la Mar Mediterrana. La Marella ha scuntrà Salentins ch'èn stads per blers onns en Svizra ed ina Svizra ch'è emigrada en la Terra d'Otranto per viver e lavurar. Els raquintan da lur emigraziun, lur experientschas e l'amur per quest pajais a la mar. (Emissiun dals 11 da settember 2005; redacziun: Guadench Dazzi).

Ladina Camenisch – en missiun per la pasch en il Cosovo

Numerus Svizzers e Svizras han gia prestà servetsch militar per la KFOR en il Cosovo. Ina sfida che er la Schlagnotta Ladina Camenisch ha vuli dumagnar. Sia funcziun durant in mez onn: emprim uffizier dal contingent 28. La Marella ha accumpagnà Ladina Camenisch durant sia lavur en il Cosovo e mussa co ch'ella viva en il pajais muslim, en ses container da 5x2 meters u er sco dunna en in'organisaziun cun dominanza masculina. (Emissiun dals 13 d'october 2013; redacziun: Anna Caprez).

Med Ursina i København

La musicista Ursina Giger ha vivì e studgià bun in onn a Copenhagen. Per la Marella turna ella en la chapitala danaisa e mussa «ses» Copenhagen. Cun velo e microfon viagiain nus tras questa citad nua che chanals mainan l'aua nà da la Mar da l'Ost fin en il center. Ursina Giger ans raquinta da retgs che laschan bajegiar turs che sa laschan muntar en charrotscha, da velos cun trais rodas e da lacrizza cun gust da carottas. (Emissiun dals 5 da fanadur 2015; redacziun:

Rabat, la chapitala dal Maroc.

FOTO: PD

Astrid Alexandre).

Med Ingela i Göteborg

Ella è il Turitg da la Svezia. La citad en il sidvest dal pajais nordic cun in mez milliun abitants. Göteborg è la patria dad Ingela Wolf-Holmquist. La svedaisa ha passentà s'uffanza e giuventetgna en la citad ch'è surtut enconuscenta per ses port da mar e las numerusas universitads. En la Marella dat la dunna che viva dapi passa 30 onns en Svizra in'invista en la citad giuvna che festivescha en sis onns ses 400avel onn d'existenza. (Emissiun dals 6 da settember 2015; redacziun: Anna Caprez).

America

Aloha Hawaii

Hawaii, il lieu nua che Elvis Presley ha realisà a ses temp divers films e nua ch'è vegnì filmà «Jurassic Parc». Las Inslas Sandwich vegnan ellas numnadas, las inslas da Hawaii. Questas inslas fritgailvas giaschan tut isoladas en l'Ocean Pacific tranter l'America ed il Giapun. Set inslas èn abitadas, la gliued viva surtut dal turissem e da la cultivaziun d'ananas e channa da zutger. Il Radio Rumantsch ha visità insaquantas inslas da Hawaii, là nua ch'ils indigens din «mahalo» enstagl da noss «engraziel». (Emissiun dals 20 d'october 2001; redacziun: Flavio Huonder).

Cuba – mi'amur

Exact avant 50 onns è Cuba daventà in stadi communistic. E quai è l'insla en la Caribica anc oz – cun abitants ch'han paucas libertads e perspectives. Turisticamain è il pajais però s'avert fitg ils ultims onns. Duas dunnas rumantschas ch'èn l'emprim arrivadas sco turistas en Cuba han oz relaziuns fitg stretgas cun l'insla. Clementina Giger da Mustér (68 onns) va almain duas giadas l'onn en Cuba e ses ami cuban vegn ina giada l'onn er en Svizra. Fadrina Hofmann da Scuol (27 onns) è maridada cun in um

cuban ed els han in figl da 16 mais. Cuba cun ils eglis da questas duas dunnas – in auter mund! (Emissiun dals 21 da zercladur 2009; redacziun: Maria Cadruvi).

Byenvini an Ayiti – Bainvegni a Haiti

Haiti, pli baud la perla da la Caribica, è oz la glisch d'alarm dal continent american: instabilitad politica ed economica, povradad ed analfabetissem èn ils gronds problems. Però Haiti è er chalur umana, ritmica, chant e citads plain colurs e savurs. Rico Valär ha lavurà sis mais a Haiti per in project da sustegn. Per la Marella è el viagià cun il microfon tras il pajais. (Emissiun dals 10 d'avust 2003; redacziun: Rita Uffer).

Visita en il Haiti

Ils 12 da schaner 2010 ha la terra stremblì en il Haiti. Var 300 000 persunas èn mortas. Ed anc ina giada tantas persunas èn vegnidas blessadas. In milliun persunas ha pers il dachasa. Co vai oz cun il Haiti? Gidan las donaziuns svizras? La Marella è stada in'emna en il Haiti ed ha discurrì cun gidanters e pertutgads dal terratremlì. Ed ella ha visità projects che la Chadaina da Fortuna ha finanzià. Impressiuns ed istorgias sin il lieu. (Emissiun dals 11 da december 2011; redacziun: Claudia Cathomen).

Brasilia per adina

Il Radio Rumantsch ha fatg in viadi en l'America dal Sid e visità dus Rumantschs ch'èn emigrads en Brasilia. Augustin Soliva che viva dapi 50 onns a San José Dos Campos ed Aluis Sgier che viva dapi 25 onns a Rio de Janeiro. A pled vegn er ina dunna ch'ha fatg il cuntrari: Darc Wetzell-Carvalho ch'è migrada da la Brasilia en Svizra avant 30 onns. (Emissiun dals 29 d'avrigl 2001; redacziun: Flavio Huonder).

Africa

Marhaba, bainvegni a Marocco

Durant trais mais ha Andreetta Nogler Fröhlich che viva a Trin vivì a Rabat, la citad principala dal Maroc, nua ch'ella è stada integrada fermamain en la vita indigena. En la Marella raquinta ella da la medina da Rabat, dal las chasas e da lur abitants, da la scola, da la religiun, da las festas e dals usits marocans. (Emissiun dals 14 d'avrigl 2002; redacziun: Rita Uffer).

Terra d'ospitalitad: Marc Bundi ed il Sudan

Dapi il 1995 passenta Marc Bundi regularmain ina buna part da l'enviern en il Sudan, surtut sco archeolog a Kerma en Nubia, la citad antica ch'è enconuscenta per ses «faraos nairs». El enconuscha il Sudan dentant er tras sia lavur artistica e grazia a bleras amicizias cun

Sudanais. La Marella envida vus ad in viadi da scuverta cun Marc Bundi, in viadi che revelescha in lieu ch'ha nagut da far cun il trist maletg dal Sudan ch'ins enconuscha da las novitads, mabain in lieu ch'è plain ospitalitad e ritg da cultura. (Emissiun dals 19 da schaner 2014; redacziun: Mathias Kundert).

Sin viadi en il Sudan dal Sid

Dapi ils 9 da fanadur 2011 è il Sudan dal Sid in stadi independent. Cun la fundaziun dal nov stadi è la guerra civila ch'ha cuzzà dus decennis a fin. Ma il pajais stat avant grondas sfidas. In entir stadi sto vegnir organisà, l'entira infrastruttura sto vegnir messa en pe. In dals gronds problems è la mancanza d'aua da baiver. Be 35 % da la populaziun ha access ad aua schubra. La Marella ha visità projects da la Caritas e da la Crusch cotschna che duain meglierar la situaziun en il Sudan dal Sid. (Emissiun dals 16 da december 2012; redacziun: Claudia Cathomen).

Da Trin en l'Africa – ina missiun tranter extremes

Regina Gujan da Trin lavura dapi bunamain in onn per la direcziun per svilup e cooperaziun (Deza) a Burundi en l'Africa Centrala. En sia lavur surveglia ella projects umanitaris ed ensemen cun auters decida ella co e nua ch'ils daners svizzers duessan vegnir investids. Di per di vegn ella confruntada cun fom, cun malsognas, cun violenza, cun corrupziun e cun umans ch'han pers tut pervi da guerras e da conflicts. Durant trais emnas ha la redactura dal Radio Rumantsch Sara Hauschild accumpagnà Regina Gujan durant sia lavur e ses temp liber. Il resultat è ina Marella che documentescha in'aventura tranter extremes. (Emissiun dals 7 da schaner 2007; redacziun: Sara Hauschild).

Sur cunfins: L'Africa dal Sid – viver tranter extremes

Per la seria da stad da la Marella – Sur cunfins – visitain nus emigrants rumantschs che vivan en l'Africa dal Sid. Pertege vivan els en ina terra plain cuntradicziuns? Impressiuns persunales plain colur e chalur or da la Rainbow Nation, raquintadas dad Armand Salutt, Marzellan Caduff, Reto Camichel, Philipp Reto Decurtins e da noss reporter Andrin Willi. (Emissiun dals 11 da fanadur 2010; redacziun: Andrin Willi).

Asia

Jerusalem suspira

Dus mais a Jerusalem e l'impressiun la pli marcanta: Jerusalem singlutta. Chatrina Gaudenz raquinta tge ch'ella ha vis a Jerusalem, tgi ch'ella ha inscuntrà e pertge che la citad sontga suspira. (Emissiun dals 14 d'october 2001; re-

dacziun Chatrina Gaudenz).

«Missiuns fascinantas». La lavur da delegà dal CICC/IKRK

Missiuns num'nins l'engaschament dals delegads e da las delegadas dal Comité da la Crusch Cotschna (CICC) a l'ester. Marcus Cott è stà l'onn 2000 en missiun en l'Afganistan. En la Marella raquinta el da la lavur d'in delegà d'ozendi. Gianina Spinatsch Gabriel e Peter Egloff han lavurà durant ils onns 1980 e 1990 sco delegads dal CICC en ils pli differents pajais. La Marella confrutescha els cun las missiuns dad oz e quellas da pli baud. Ina chaussa collia els trais: «La fascinaziun per la lavur da delegà.» (Emissiun dal prim d'avrigl 2001; redacziun: Rita Uffer).

Rimnar rumantschs cun Maidul

Maidul ha 13 onns e viva a Delhi en l'India sper la deponia da rumantschs. Mintga damaun leva el a las 5.00 e va cun ses velo a rimnar buttiglias ed auters rumantschs. Il suentermezdi fa el termagl cun ses collegas e sortescha rumant. A scola na va Maidul betg. El na fa nagins patratgs davart il futur e viva en l'«uss». Malgrà che la famiglia da Maidul è fitg paupra e las circumstanzas da viver èn difficilas, è Maidul cuntent cun sia vita. Nus avain gi la chaschun d'accumpagnar Maidul durant in entir di. (Emissiun dals 22 da december 2013; redacziun: Prisca Bundi).

10 onns suenter il tsunami en l'Asia – La provinza Aceh e sias regurdientschas

Ils 26 da december 2004 ha in terratremlì gigantich da passa 9 sin la scala da Richter mess en moviment in tsunami. Quel ha chaschunà gronds donnos en 18 pajais da la costa da l'Ocean Indic. Pertutgada il pli fitg è stada la provinza dad Aceh sin l'insla Sumatra da l'Indonesia ch'era il pli datiers da l'epicenter dal terratremlì. 170 000 persunas han pers la vita en l'Indonesia. Co è la situaziun uss, 10 onns suenter il tsunami? Ha l'agid generus da la Svizra cun ses 227 milliuns francs gidà? La Marella ha visità la provinza Aceh. Ed ha chattà citads plain vita, ma abitants cun destins trists. (Emissiun dals 30 da november 2014; redacziun: Claudia Cathomen).

Australia

In viadi en l'Australia

L'Ayers Rock a l'intern dal pajais, il Great Barrier Reef a la costa da l'ost e Perth en il vest da l'Australia. Quai èn las destinaziuns che Frieda Arpagaus e Toni Poltera han visità sin il 5avel continent. Sper inscutters cun Australians indigens ed ir a sfunsar en la mar han el tranter auter gi da cumbatter cun salips e cun il slang australian. In viadi en l'Australia è anc en il 21avel tshientaner in'aventura! (Emissiun dals 4 da favrer 2002; redacziun: Flavio Huonder).

Emigrar – amur, lavur u aventura

Emigrar, quai po avoir plirs motivs. Emigrar chaschuna mintgatant però er notgs senza sien e bleras dumondas. En la Marella vegnan a pled differentas persunas ch'han ristgà quest'aventura. Ils motivs èn stads differents, las experientschas medemamain. La Marella cun istorgias che mainan nus per il mund enturn. (Emissiun dals 13 da december 2015; redacziun: Esther Berther).

La presentaziun:

«Marellas» dal Radio Rumantsch: Contribuziuns emessas ils onns 2001–2015, accessiblas en la Biblioteca chantunala sin disc cumpact.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4734
www.chatta.ch

Impressiun da Copenhagen.

FOTO: PD